

XVI.

Svar paa Hr. Justitsraad Steen Friis' Bemærkninger
om Roskilde Domkirkes Stil og Alder.

Af Professor J. L. Ussing.

Høistærede Hr. Justitsraad!

Jeg er Dem særdeles forbunden, fordi De har været saa god i Manuskript at meddele mig de Modbemærkninger, De har meent at kunne gjøre imod Prof. Høyens Afhandling om Roskilde Domkirkes Alder og Stil; men jeg maa rigtignok tilstaae, jeg er ikke derved bleven rokket i min Tro paa at min afdøde Lærer og Ven havde Ret.

Hvad Udtrykkene hos Ælnoth og Saxo (*lapis* og *saxum*) angaaer, saa troer jeg endnu bestandig, at de ikke lade sig forstaae om Andet end om den naturlige Steen, det være sig Kampesteen eller Kalktuf (Fraadsteen). Det er fuldkommen sandt, »at den ældre Benævnelse af en Brugsartikel ofte gaaer over paa dens Afløser«. Men dette kan selvfølgelig kun skee, hvor en saadan Afløsning er foregaaet, som f. Ex. i Lombardiet, hvor den af Ducange anførte Scholiast, der forklarer later coctus ved lapis ordinarium, synes at have levet. Men her i Norden paa Ælnoths og Saxos Tider var dette ikke Tilfældet. Da var den brændte Steen netop begyndt at bruges som Bygningsemne; den havde ingenlunde fortrængt eller afløst den tidligere brugte Kampesteen, Kalksteen eller Sandsteen. Den Maade, hvorpaa Valdemar den 1stes Muursteenstaarn paa Sprogø og Befæstningen af Danevirke omtales, viser dette tilstrækkelig. Deres sindrige Forklaring af *tabulatus* kan jeg heller ikke tiltræde. De antager ligesom Høyen, at det betegner et »tavlet« Udseende af Muren. Men Høyen henførte det til Murens lodrette Yderside, som Alle saae, De henfører det til »den horizontale Flade i Muurtykkelsen«, som Ingen seer uden Mureren, saalænge han er i Færd med Arbeidet. De forstaaer det om »Skiftegangen med sine Løbere og Bindere«; men saa maatte Bygningen, der ikke er opført

af een, men af mangfoldige Skiftegange, siges at være opført »lapideis tabulatibus«, og ikke »lapideo tabulatu«. Og Deres Forklaring er langt fra at faae nogen Bestyrkelse ved det franske Document fra Philip den Smukkes Tid, hvor det siges, at man skulde gjøre Husene »altas ad tabulatum murorum«; for at benytte dette Sted oversætter De »tabulatum« ved »den øverste Skiftegang«; De har selv havt Følelsen af hvad der manglede. Jeg for min Deel troer, at Ordet »Tabulatus« ikke indeholder nogen Antydning af et »tavlet« Udseende, men at dette fra Tømmerconstructionen overførte Ord betegner det Samme, som ogsaa kunde kaldes Structura eller Constructio, og som vi paa Dansk kunde kalde »Bygning« eller »Reisning«.

Ligeledes forekommer det mig, at Høyens Antagelse, at Kirken skulde være brændt 1234 er saa vel godtgjort, som man kan forlange. Jeg vil efter Deres Exempel holde mig til de 3 Annaler, som Langebek kalder originale. Chron. Erics Regis har: »Lund et Roskild igne perierunt«; Chron. Selandiæ fuldstændigere: »Ecclesia St. Laurentii Lundis et Roskildis civitas incendio vastatæ sunt«. Dette kan jeg kun forstaae saaledes, at Domkirken i Lund brændte, og hele Roskilde By; var Domkirken der bleven skaanet, havde Forfatteren aabenbart tilføiet »præter ecclesiam«. Naar vi nu i Annal. Visby læse: »Ecclesia St. Laurentii Lundensis et Roskildensis incendio prierunt«, tør man deraf ikke slutte, at der kun er brændt en St. Laurentius Kirke i Roskilde, da dette staaer i saa aabenbar Strid med begge de andre Kilder, men enten har denne fjernere boende Forfatter ikke vidst Besked, eller han er kommen til at udelade »civitas« efter Roskildensis, hvilket er det Rimeiligste.

Det var de philologiske Spørgsmaal, hvorom De, efter Ordeene i Deres ærede Skrivelse, ønskede at høre min Mening; men da De har sendt mig Deres hele Afhandling, vil De tillade mig ogsaa at tilføie et Par andre Bemærkninger.

Deres Bemærkning, at det Materiale, hvoraf Sven Norbagges Kirke var bygget, ikke ganske kunde forsvinde, men at Stenene derfra i alt Fald maatte være benyttede til Grundsteen for den senere Kirke, vilde ganske vist gjælde, hvis Materialet havde været Kampesteen eller Granit-Kvadre; men det er langt sandsynligere, at det har været den Kalktuf eller Fraadsteen, hvoraf næsten Alting blev bygget i de Dage, og som vi endnu see anvendt i den fra hiin Tid levnedes Frue-Kirke i Roskilde. Dette Materiales Skrønlighed forklarer ganske godt den hos Saxo omtalte Nedstyrtning af Choret, og er en saadan Kirke bleven ødelagt ved Ildebrand, er Materialet i Grunden ubrugbart, (s. Viborg Domkirke, hvor kun Graniten gjorde det muligt at den indblandede Kalktuf kunde nogenlunde holde, hvis man vil bruge dette Ord om en Bygning, der stod som et forfaldent Skrog i lidt over 100 Aar, og saa smuldrede hen).

Hvad Kirkens Stil angaaer, da havde Høyen ikke kunnet finde noget andet Berøringspunkt end i nordfranske Kirker. De gjør opmærksom paa, at adskillige af de for Roskilde Domkirke karakteristiske Detailler ogsaa forekomme i tyske Kirker fra det 11te og Begyndelsen af det 12te Sekel, som Kirkerne i Naumburg, Laach, St. Maria paa Capitolet i Köln og St. Blasius i Brunsvig. Det vilde føre for vidt at indlade sig paa en Drøftelse af Nøiagtigheden og Betydningen af disse Ligheder; men jeg kan ikke undlade at gjøre opmærksom paa, at de fleste af disse Kirkers Opførelsestid er en heel Deel senere end Sven Estridsens Dage, hvortil De henfører Roskilde Domkirke. Laach er opført 1110-56. I Naumburg er det kun den midterste Deel af Krypten, der tilhører det 11te Aarhundrede; alt det Andet er senere: St. Blasius i Brunsvig er indviet 1227; Kugler har i sin »Geschichte der Baukunst II, 420« gjort opmærksom paa, at det er en Trykfeil, naar der i v. Qvasts Afhandling om denne Kirke staaer 1127.

Med Høiagtelse ærbødigst

November 1870.

J. L. Ussing.